

MAANDBLAD VOOR ACCOUNTANCY EN BEDRIJFSHUISHOUDKUNDE

ONDER REDACTIE VAN: R. A. DIJKER, G. P. J. HOGEWEG, PROF. Dr. A. B. A. VAN KETEL, PROF. TH. LIMPERG JR., A. NIERHOFF, M. PIMENTEL EN H. R. REDER.

Rubrick Redacteuren: Examen-Vraagstukken: Drs. Abr. Mey en Drs. J. Paardekooper — Literatuur: Drs. S. Kleerekoper — Beslechte Geschillen: Prof. Mr Ch. Zevenbergen — Uit de Financieele Huishouding der Overheid: J. H. Textor — Uit het Buitenland: F. Haarbosch, Ch. Hageman, Drs. A. Th. de Lange, Drs. W. P. den Turk — Efficiëntie: R. W. Starreveld — Belastingvraagstukken: J. O. van Gruisen — Nieuws inzake Wetgeving, Resoluties en Beslissingen op het gebied der Belastingen: Mr Dr. E. Tekenbroek — Repertorium van Tijdschrift-Literatuur: Mej. Dr. R. Philips, Drs. G. L. Groeneveld, J. P. de Haan en J. C. Spangenberg — Buiten de vaste rubrieken werden in de vorige jaargang bijdragen geplaatst van Drs. Th. J. Addens, B. van den Berg, W. N. de Blaey, Mr Th. Branbergen, Mr P. J. Dam, E. van Dien, F. F. van Doorne, N. Elgersma, H. Engels, L. van Essen Lzn., E. Goudsmit, J. D. le Grand, A. M. Groot, J. J. M. H. Nijst, James Polak, T. C. L. Rimmelzwaan, I. Roet Jzn., J. Vaz Dias Jr., C. Verweij, J. A. J. de Vries.

SECRETARIS DER REDACTIE . Mr TH. LIMPERG | UITGEVER: J. MUUSSES — PURMEREND
HEERENGRACHT 455, AMSTERDAM-C., TEL. 37814 | TELEFOON 77 — GIRO No. 15062

DE COPIE VAN INGEZONDEN BIJDRAGEN WORDT NIET TERUGGE-
GEVEN. - NADRIJK IS GEOORLOOFD. ZOO DE BRON WORDT GE-
NOEMD. - BOEKEN TER RECENSIE EN ALLE ANDERE STUKKEN
VOOR DE REDACTIE ZENDE MEN AAN DEN SECRETARIS. —

VERSCHIJNT MAANDELIJKS, BEHALVE IN DE MAAND AUGUSTUS.
ABONNEMENT PER JAAR F 10.—, FRANCO PER POST F 10.24. BUITEN-
LAND F 10.60. — MEN ABONNEERT ZICH VOOR DEN GEHEELEN
JAARGANG —

INHOUD

AFLEVERING GEWIJD AAN DE GEVOLGEN VAN MUNT- DEPRECIATIE EN PRIJSSTIJGING VOOR WAARDE EN WINST IN HET BEDRIJF

Ter inleiding	Blz. 113
door de Redactie	
De gevolgen van muntdepreciatie ten aanzien van nog niet afgewikkelde overeenkomsten	114
door Prof. Mr. S. van Brakel	
Gevolgen der muntdepreciatie ten aanzien van duurzame productiemiddelen	118
door J. P. Croin	
Muntdepreciatie en prijsstijging	120
door Prof. H. A. Kaag	
De Wet op de Goudclausule 1937	122
door Prof. Mr. P. W. Kamphuisen	
De inkomsten- en vermogensbelastingen en de depreciatie van de gulden	124
door W. J. de Langen	
De vervangingswaarde en de fiscus	130
door Prof. Th. Limperg Jr.	
Circulaire van 19 Januari 1937 No. 105 van het Ministerie van Financiën	135
Twee arresten van den Hoogen Raad	136
De depreciatie van de gulden en haar gevolgen voor waar- de en winst in het bedrijf ten aanzien van handelsvorde- ringen en schulden	137
door J. E. Spinosa Cattela	
De devaluatie van de gulden en haar gevolgen voor waar- de en winst in bedrijven met filialen en dochteronder- nemingen	139
door J. E. Spinosa Cattela	
Litteratuur-overzicht	141
door Drs. G. L. Groeneveld	
Repertorium van tijdschrift-literatuur op het gebied van accountancy en bedrijfsuishoudkunde	143

TER INLEIDING

In het Januari nummer van dezen jaargang plaatsten wij een opstel van een der leden van de redactie over *De gevolgen van de depreciatie van de gulden voor de berekening van waarde en winst in het bedrijf*. De belangstelling voor dit onderwerp bleek zoo groot, dat reeds spoedig in den boezem der redactie een voortgezette behandeling der vraagstukken, welke door de depreciatie van den gulden waren aan de orde gesteld, werd overwogen. Toen daarna de beteekenis van die vraagstukken nog aanmerkelijk groeide doordat een belangrijke stijging van vele prijzen zich voltrok, los van de depreciatie van den gulden, besloten wij tot de uitgave van een nummer van ons blad, dat geheel aan het vraagstuk van de gevolgen der devaluatie en der prijsstijging voor de berekening van waarde en winst in het bedrijf zou worden gewijd. Wij vonden een aantal deskundigen bereid om een of meer der onderdeelen of facetten van het probleem te behandelen. Tot ons leedwezen hebben ziekte van de uitgenoodigde schrijvers en andere omstandigheden ertoe geleid, dat niet alle deelen van het onderwerp, die wij in ons plan voor dit nummer hadden opgenomen, zijn behandeld. Doch wij vertrouwen, dat niettemin de gezamenlijke opstellen het vraagstuk een stap nader tot zijn oplossing brengen.

Het probleem is dus thans niet meer beperkt tot de gevolgen der depreciatie; het zijn de gevolgen van de stijging der prijzen in 't algemeen, zoowel van die welke samenhangt met de depreciatie der munt als van die uit andere oorzaken, welke in dit nummer zullen worden besproken. De depreciatie of de devaluatie is niet buiten beschouwing gelaten; voor zoover ze zelfstandig gevolgen voor het bedrijf heeft, worden die gevolgen ook onderzocht. Maar de stijging der prijzen doet vragen rijzen welke de grenzen van het probleem der devaluatie overschrijden.

Theoretisch zijn de gevolgen van de prijsstijging belangrijk omdat zij een aantal vraagstukken t.o.v. de waarde, den kostprijs en de winst doet ontstaan en een aantal facetten aan andere problemen doet onderscheiden, welke bij gelijkmatig en bij dalend prijsniveau aan de aandacht ontsnappen. En voor de praktijk rijst een aantal vragen van bedrijfspolitiek en van fiscale aard, die nimmermate belangrijk zijn. Wat de eerste be-

treft kan gezegd worden, dat de vraag naar de wijze waarop het bedrijf in zijn prijs- en zijn winstpolitiek op de prijsstijging behoort te reageren, een vraag is, waarbij het bestaan van het bedrijf gemoeid is; een doeltreffende oplossing van dit probleem beteekent overigens niet alleen een bescherming van het bedrijf tegen de gevaren, waaraan het door de stijging der prijzen wordt blootgesteld, maar ook een bescherming van de maatschappij tegen de gevaren van de schijnwelvaart. Wat de fiscale vragen betreft, het kan niemand ontgaan, hoe belangrijk een rationeele berekening van de winst als grondslag voor de heffing der belasting is.

De vraagstukken zijn zoowel van economischen als van juridischen aard. Aan beide zijden is in dit nummer aandacht gewijd.

Wij stellen onze kolommen ook na dit nummer gaarne voor bijdragen over dit onderwerp open.

REDACTIE

DE GEVOLGEN VAN MUNTDEPRECIATIE TEN AANZIEN VAN NOG NIET AFGEWIKKELDE OVEREENKOMSTEN

Mogen wij den sedert 27 September 1936 bestaande toestand in juridischen zin eigenlijk wel een devaluatie van het geld noemen? Nog steeds toch is de muntwet van kraacht, die de waarde van de gulden op 0.6048 gram fijn goud bepaalt. Dat de gulden in het internationale verkeer dat peil niet meer bereikt, is niet het gevolg van eenige wijziging in onze muntwetgeving, doch van de omstandigheid, dat de gouduitvoer verboden is en dat de Nederlandsche Bank ontheven is van hare verplichting het voor uitvoer noodige goud beschikbaar te stellen. Die verplichting was de belangrijkste waarborg om te verzekeren, dat de waardebepalingen van onze muntwet niet slechts op papier bestonden, maar een realiteit waren in ons economisch leven. Ook tijdens den wereldoorlog werd de bank van die verplichting ontheven. Toch herinner ik mij niet, dat men toen, gelijk thans, van een devaluatie als van een juridische vraag sprak. Het juridische onderscheid tusschen den tegenwoordigen toestand en die, welke tijdens den wereldoorlog bestond, is echter hierin gelegen, dat thans, door de wet van 30 Sept. 1936 S.B. 403 een egalisatiefonds in het leven is geroepen met de uitgesproken bedoeling de regeering in staat te stellen aan den gulden in het internationale verkeer — en daardoor indirect ook in het verkeer binnenslands — een andere waarde toe te komen, dan volgens de muntwet aan deze geldeenheid toekomt. Dat de muntwet vooralsnog ongewijzigd bleef is alleen het gevolg van den wensch zich voorloopig nog niet over een nieuwen waardegrondslag uit te spreken. Maar praktisch is de muntwet door den getroffen maatregelen reeds op stal gezet. Ik meen dan ook, dat de rechter, aan wien de vraag zou worden voorgelegd of de wettelijke waarde van de gulden sedert 26 Sept. 1936, al dan niet, is gewijzigd deze vraag bevestigend zou beantwoorden. In ieder geval ga ik bij de volgende beschouwingen van deze onderstelling uit. Ik zal haar zelfs nog eenigszins vereenvoudigen en aannemen, dat een devaluatie is tot stand gekomen, doordat bij de wet aan den gulden een lagere goudwaarde is toegekend, dan in de muntwet was vastgesteld.

* *

Rechtsverhoudingen, in het bijzonder contracten, die na zoo'n devaluatie worden in het leven geroepen, zullen van den aanvang af met de ingetreden wijzigingen in den toestand reke-

ning houden. Daarover hoeft dus niet te worden gesproken. Maar welken invloed zal zoo'n devaluatie hebben op de overeenkomsten, welke reeds gesloten, doch nog niet geheel uitgevoerd, zijn op het oogenblik, waarop de devaluatie een „Umwertung aller Werte" in het leven roept? Moet men die verder uitvoeren alsof er niets gebeurd was, zoodat stilzwijgend de „oude" gulden door den „nieuwe" wordt vervangen, zoodat de crediteur zich met hetzelfde aantal nieuwe, minderwaardige, muntstukken (of hun equivalent in papier) moet tevreden stellen, als hem was toegezegd toen de gulden nog den naam was, waardoor een munt van vele hooger metaalgehalte werd aangeduid? Of zal omgekeerd de debiteur na de devaluatie verplicht zijn zijn crediteur een, aan de mate van devaluatie evenredig, grooter aantal „nieuwe" guldens te betalen, zoodat deze, in goud omgerekend, inderdaad hetzelfde blijft ontvangen, als hem was toegezegd? Mr. H. A. van Nierop, die op dit gebied als jurist en als bankier gelijkelijk gezag heeft, heeft het laatste ontkend en acht de eerste oplossing de eenig juiste. In het Weekblad voor het Recht (no. 12357) heeft hij n.l. betoogd, dat, al kan men een geldschuld wellicht definiëren als de verplichting om een hoeveelheid koopkracht te leveren, de omvang van die hoeveelheid toch altijd min of meer onzeker is. Dat is zelfs waar, indien de metaalwaarde, waarop de munt luidt, onveranderd blijft. De goederenprijzen kunnen immers veranderen tusschen het tijdstip, waarop de overeenkomst wordt aangegaan en dat waarop de betaling moet geschieden. Alleen bij contante betaling weet men tamelijk wel wat men krijgt. Anders is er altijd een element van onzekerheid en ontvangt men bijna altijd meer of minder koopkracht, dan op het oogenblik waarop het contract gesloten werd, in die hoeveelheid geld lag opgesloten. Niemand denkt er echter aan, den omvang van geldschulden te doen veranderen, omdat op het oogenblik van betaling de goederenprijzen hooger of lager zijn, dan bij het aangaan der overeenkomst. Waarom dan een uitzondering te maken voor het geval, dat deze teleurstelling (of dit voordeel) het gevolg is van een wettelijken maatregel¹⁾.

Het standpunt van Mr. van Nierop typeert den bankier. Deze weet en ervaart, niet alleen als elke koopman en zelfs als elke particulier, dat de goederenprijzen schommelen, doch hij weet ook en wist altijd, dat de waarde van het geld wisselend was als gevolg van omstandigheden, die *niet* verband hielden met de vraag naar en het aanbod van goederen, doch met de omstandigheden, die de waarde van het metaal rechtstreeks beïnvloedden. Zelfs weet de bankier ook, dat onder deze laatste omstandigheden de wettelijke devaluatie behoorde. Dat heeft juist de geldhandel hem geleerd. Bij het afsluiten van overeenkomsten houdt hij, zooveel hij kan en nodig acht, ook met deze eventualiteit rekening.

Doch de gewone koopman en de niet-koopman stonden en staan ook thans *niet* op datzelfde standpunt. Indien zij al van deze mogelijkheden hebben vernomen, zij verdisconteeren ze zeker niet in de door hen gesloten overeenkomsten. Wordt hun aandacht door een devaluatie in het buitenland op deze mogelijkheid gevestigd, dan zijn zij de eersten, die door goudclausules e.d. zichzelf tegen dergelijke teleurstellingen beveiligen. Zeer zeker ware het een onjuiste analyse van de bedoeling der partijen, indien men ging onderstellen, dat ook hier de crediteur dat risico op zich had genomen. Integendeel, ik meen, dat, met uitzondering dan van een enkelen bankier zoowel de eerlijke debiteur als de fatsoenlijke crediteur de vraag of een wette-

¹⁾ Ik laat ter zijde, dat van Nierop enkele uitzonderingen op dezen regel meent te kunnen toelaten. Waarop het aankomt, is de grondslag van zijn betoog.